

Мукачівський державний університет
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота

ОС «Магістр»

**Становлення і розвиток
закарпатської вокальної школи**

виконала: студентка 2 курсу
Маціканич Наталія Іванівна

Науковий керівник:
доцент **Теличко Віктор Федорович**

Рецензент:

Професор ЛНМА ім. М. Лисенка
Соколовський Ю. А.

Допустити до захисту:
завідувач кафедри педагогіки музичної освіти
і виконавського мистецтва
д. пед. н., професор Попович Н.М.

« ____ » _____ 2019 р.

Мукачево – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛУ НА ЗАКАРПАТТІ	9
1.1. Еволюція вокального мистецтва повоєнного Закарпаття	9
1.2. Вокальне мистецтво Закарпаття другої половини ХХ століття:	31
Висновки до першого розділу	41
РОЗДІЛ 2. АВТЕНТИЧНИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ НАРОДНИЙ СПІВ НА ЗАКАРПАТТІ	43
2.1. Заслужений Закарпатський народний хор як фактор збереження і розвитку традицій народного співу	43
2.2. Продовження традицій автентичного професійного народного співу в другій половині ХХ – початку ХХІ ст.	56
Висновки до другого розділу	67
РОЗДІЛ 3. ЕСТРАДНИЙ ВОКАЛ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВОКАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ	69
3.1. Особливості становлення і розвитку закарпатської естрадної музики в другій половині ХХ ст.	69
3.2. Закарпатська естрада ХХІ ст. – музика наступного покоління	74
Висновки до третього розділу	81
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	101

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Закарпаття – чудовий край з багатими народнопісенними традиціями. Любов до пісні представлена у величезній кількості народних пісень найрізноманітніших жанрів. Багаті традиції хорового співу, прекрасні зразки вокальної та хорової народної творчості сприяли становленню та розвитку вокальної школи Закарпаття, що представлена талановитими співаками академічного, народного, естрадного напрямків.

На сучасному етапі розвитку вітчизняного мистецтвознавства активізується інтерес до вивчення музичної культури різних регіонів. При значній кількості регіональних досліджень актуальною залишається проблема дослідження професійного музичного мистецтва Закарпаття другої половини ХХ століття та початку ХХІ століття. Виокремлення специфіки зазначеного феномену є необхідною передумовою для відтворення цілісної картини становлення українського культуротворчого процесу.

Вивченню професійного музичного мистецтва Закарпаття початку ХХ століття присвячене дисертаційне дослідження Т. Росул «Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття», у якому розкрито шляхи формування музичної культури області, розроблено її періодизацію від ХІХ– до першої половини ХХ століття та охарактеризовано основні тенденції розвитку.

Особливості хорового виконавства розкрито у монографії О. Гріна «Професійне музичне мистецтво Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття: історичний аспект».

Осягненню проблеми становлення професійного музичного мистецтва Закарпаття другої половини ХХ століття присвячена значна кількість наукових публікацій, у яких висвітлено особливості функціонування концертного життя краю (В. Гошовський, Д. Задор, П. Милославський, Л. Мокану, В. Теличко, Т. Росул), окремі аспекти розвитку професійної

музичної культури (В. Габорець, О. Кобулей, Ю. Соколовський, К. Оленич), специфіку формування музичної освіти (М. Митровка, Г. Данканич, І. Попова).

Своєрідність музичного життя області охарактеризовано у збірці статей трьох випусків збірки «Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення». Різноманітні аспекти діяльності провідного митецького колективу розкривають праці М. Кречка «Заслужений Закарпатський народний хор» та «Співає Закарпатський народний хор», І. Хланти «Пісня над Карпатами: Державний заслужений Закарпатський народний хор». Творчості закарпатських композиторів присвячено дослідження Л. Уральського, Н. Піцур, Я. Рак.

Вокальне мистецтво Закарпаття представлено творчістю багатьох професійних виконавців: Г. Ціполи (Ціполи). М. Зубанич. П. Матія, Н. Підгородської, О. Льницької-Хархаліс, С. Гіги, І. Поповича, О. Славної та багатьох інших. Їхнє мистецтво різноманітне і жанрово, і тематично, і стилістично. Але все ж таки тут є і багато спільного. Однією із таких спільних ознак є наслідування кращих європейських традицій, любов до академічної музики та народної пісні.

Разом з тим, питання становлення та розвитку вокальної школи на Закарпатті є недостатньо дослідженим та розкритим, що зумовило вибір теми магістерської роботи – **«Становлення і розвиток закарпатської вокальної школи»**.

Зокрема, цікавим є дослідження основних напрямків розвитку вокального мистецтва на Закарпатті. Тут ми можемо виокремити три основні напрямки, що на даний момент активно розвиваються – академічне вокальне мистецтво, народна пісня та естрадний спів. Кожен з цих напрямків має своїх яскравих представників, свої особливі та неповторні моменти. Академічний та народний напрямки розвивались паралельно та тісно переплетені між собою. Народні пісні в обробці закарпатських композиторів становлять

значну частку творчого репертуару представників академічного напрямку. Так, видатний наш земляк, народний артист України Петро Матій поряд з оперними аріями, романсами неперевершено виконує закарпатські народні пісні, що увійшли до альбому «Пісні рідного краю». Заслужений працівник культури України Надія Підгородська з однаковою майстерністю виконує як класичні академічні твори, так є неперевершеним інтерпретатором народних пісень. Чудовою виконавицею закарпатських народних пісень є і народна артистка України Марія Зубанич. Аналіз творчості вищезазначених представників закарпатської вокальної школи дозволяє виокремити спільні для них риси, а саме чудову професійну академічну освіту, неперевершене володіння голосом, його тембровою палітрою, досконалу вокальну техніку, поєднання класичного академічного репертуару з кращими зразками закарпатської народнопісенної творчості. Опора на національну народнопісенну основу є яскравою визначальною рисою представників закарпатської вокальної школи.

Разом з тим, слід виокремити і представників вокальної школи, у творчості яких домінуючим є народнопісенне начало, а народна пісня складає левову частку репертуару. Це такі видатні співаки, як Клара Лабик, Віра Баганич, Михайло Ходанич, Віктор Даньо та інші. Володіючи від природи чудовими голосами, маючи хорошу професійну освіту, вони сконцентрували свою увагу саме на виконанні народних пісень, на збереженні та примноженні народнопісенних традицій Закарпаття. Народні пісні у їх виконанні набули нового, неповторного та самобутнього звучання. Уславлені наші земляки піднесли народну пісню на найвищий щабель професійної майстерності, поставивши її в один ряд з неперевершеними зразками академічного вокального репертуару.

Ще одним напрямком розвитку вокальної школи є естрадний спів. Цей напрям є наймолодшим, він почав розвиватись порівняно недавно. Довгий час найяскравішим представником цього напрямку залишався народний артист України Іван Попович. У його творчості естрадна пісня тісно

переплетена з народнопісними традиціями та містить яскраві ознаки закарпатських народних пісень. Значну частку репертуару виконавця становлять естрадні обробки закарпатських народних пісень.

Наприкінці ХХ століття естрадний напрямок поповнився талановитими виконавцями – Степаном Гігою, Олександром та Яною Садварі, Оксаною Славною та іншими. Маючи хорошу професійну освіту, досконало володіючи голосом, вони внесли в естрадну манеру виконання чарівну неповторність закарпатських пісень. Слід відмітити, що практично всі сучасні закарпатські естрадні виконавці мають свою оригінальну манеру виконання, що ґрунтується на народнопісних інтонаціях. Саме це робить їх особливими та неповторними. Народнопісенна основа, яскраві ритмічні, інтонаційні особливості характерні для творчого репертуару та виконавської манери сучасних естрадних виконавців, а також представників академічного та народного напрямків. Ця особливість притаманна закарпатській вокальній школі і робить її неповторною та особливою, а її представників впізнаваними та самобутніми.

Частково питання використання становлення і розвитку вокальної школи на Закарпатті висвітлюється в магістерських роботах О. Короленко, А. Куцик, кандидатських дисертаціях Л. Микуланинець, Т. Росул, наукових статтях О. Німилович, Г. Данканич та інших .

Об'єктом дослідження є закарпатська вокальна школа кінця ХІХ початку ХХІ століття.

Предметом дослідження є професійна творчість вокалістів та співаків-педагогів кінця ХІХ – початку ХХІ століття.

Метою дослідження є визначення найхарактерніших особливостей становлення і розвитку закарпатської вокальної школи у контексті висвітлення невивчених досі аспектів концертної та педагогічної діяльності закарпатських співаків.

Дана мета зумовлює вирішення наступних **завдань**:

- дослідити теоретичні основи основних умов становлення академічного вокалу на Закарпатті;
- опрацювати наукову та навчально-методичну літературу, визначити основні тенденції розвитку закарпатської вокальної школи, охарактеризувати концертну та педагогічну діяльність представників закарпатської вокальної школи;
- дослідити особливості автентичного і професійного народного співу, охарактеризувати особливості розвитку естрадного вокалу на Закарпатті в контексті становлення професійної вокальної творчості.

Теоретичну основу дослідження складають праці Т.Росул, М.Микуланинець, О.Гріна, В.Гошовського, Л.Мокану, В.Теличка, В.Габорця, О.Кобулей, Ю.Соколовського, К.Оленич, М.Митровки, Г.Данканич, І.Попової, М.Кречка, І.Хланти, Л.Уральського, Н.Піцур, Я.Рак та інших. Проаналізовані наукові роботи дають уявлення про особливості розвитку закарпатської вокальної школи у виконавському та педагогічному аспектах, класифікацію та характеристику основних напрямів розвитку вокального мистецтва (академічне вокальне мистецтво, народна пісня та естрадний спів).

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів науково-педагогічного дослідження теоретичного та емпіричного рівнів. Основу дослідження склали методи теоретичного і порівняльного аналізу. З їх допомогою було висвітлено існуючий стан проблеми та розглянуто історичний аспект розвитку закарпатської вокальної школи, проаналізовано основні напрямки розвитку вокального мистецтва. Ці методи дали можливість дослідити особливості розвитку академічного вокального мистецтва, народної пісні та естрадного співу на прикладі творчості видатних закарпатських співаків.

Використання аналітичного методу дозволило дослідити та проаналізувати основні тенденції розвитку закарпатської вокальної школи у ХІХ-ХХІ столітті. За допомогою аналітичного методу було забезпечено детальний аналіз музикознавчої, педагогічної, навчально-методичної

літератури, присвяченої висвітленню питань розвитку музичного мистецтва Закарпаття, формуванню вокальної школи на Закарпатті, творчій діяльності вокалістів – педагогів та виконавців.

Також при вирішенні поставлених завдань застосовувалися такі методи, як порівняння, опитування, біографічний метод, індуктивний та дедуктивний, методи аналізу та синтезу, які допомогли у формулюванні висновків.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання при розробці методичних рекомендацій для студентів мистецьких спеціальностей закладів вищої освіти. Матеріали дослідження та його висновки можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях становлення та розвитку закарпатської вокальної школи. Також використання результатів дослідження може сприяти вдосконаленню підготовки майбутніх вокалістів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час виступу на III Міжнародній науково-практичній конференції: Маціканич Н.І., Основні напрямки розвитку закарпатської вокальної школи у другій половині XX – початку XXI століття. / Н.І.Маціканич // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах Євроінтеграції – с. 317-318.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 136 сторінок.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

У 1 розділі було розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження передумов становлення академічного вокалу на Закарпатті. Зокрема, було детально проаналізовано еволюцію вокального мистецтва Закарпаття, досліджено особливості становлення вокального мистецтва Закарпаття у другій половині ХХ століття.

Детальний аналіз розвитку музичного мистецтва Закарпаття показав, що історичні події наклали суттєвий відбиток на весь подальший розвиток культурно-мистецького життя нашого краю. Поліетнічність Закарпаття, тісні взаємовпливи культур є особливістю закарпатського музичного мистецтва, що знайшла своє відображення у всіх без винятку напрямках – у вокальному, хоровому, інструментальному жанрах. Особливого розвитку та поширення на Закарпатті набуло хорове мистецтво як найбільш доступне для загального музикування. У хоровому мистецтві Закарпаття бере свій початок і вокальна школа. Вокальне мистецтво Закарпаття представлене творчістю багатьох професійних виконавців, серед яких у першу чергу слід назвати Г. Ціполу, М. Зубанич, П. Матія, Н.Підгородську, О.Ільницьку-Хархаліс, С.Гігу, І.Поповича, О.Славу, Я.Садварій, Н.Копчу та багатьох інших.

Детальний аналіз літератури, присвяченої розвитку професійного вокального мистецтва на Закарпатті дозволив здійснити наступну періодизацію розвитку вокальної школи:

Перший етап – 1920-1930 роки;

Другий етап – 1945-1950 роки;

Третій етап – 1960-1970 роки;

Четвертий етап – 1980-1990 роки;

П'ятий етап – від 2000 року і донині.

Кожен з етапів має свої особливості становлення, свої постаті, що активно розвивали та розбудовували вокальну школу на Закарпатті. Серед

спільних рис, притаманних всім етапам, слід виокремити високий професіоналізм, притаманний всім без винятку виконавцям та педагогам, що працювали в різні історичні проміжки. З перших днів свого становлення і до сучасного періоду закарпатська вокальна школа розвивалась з урахуванням принципів співу *bel canto*, академічна вокальна підготовка є необхідною умовою співу в будь-якій манері.

В результаті дослідження було встановлено, що серед основоположників закарпатської вокальної школи слід виділити В.Ромішовську та А.Задора. Саме ці дві постаті заклали міцний фундамент подальшого становлення та розвитку професійної вокальної школи на Закарпатті, спроектували подальший розвиток вокального мистецтва та підготували цілу плеяду талановитих виконавців та педагогів, що і донині працюють у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

Також у першому розділі дослідження було розглянуто та проаналізовано подальший розвиток вокального мистецтва на Закарпатті у другій половині ХХ століття. Було визначено, що цей період характеризується активізацією концертної діяльності, педагогічною діяльністю кращих випускників В.Ромішовської та А.Задора.

Як бачимо, Закарпатська вокальна школа формувалася видатними педагогами та виконавцями світового рівня. Кожен з них здійснив свій внесок у становлення та розвиток вокальної школи на Закарпатті. Своїм талантом, неперевершеними вокальними даними, високим професіоналізмом видатні співаки Закарпаття – Г.Ципола, П.Матій, М.Зубанич, педагоги – В.Ромішовська, А.Задор, Г.Бохорська, О.Левитська, Н.Куклишина, Н.Підгородська та інші сприяли розвитку вокального мистецтва на Закарпатті.

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ

У 2 розділі розкрито особливості автентичного та професійного народного співу на Закарпатті, розглянуто діяльність Заслуженого Закарпатського народного хору як головного фактору збереження і розвитку традицій народного співу нашого краю, досліджено продовження традицій автентичного професійного народного співу в другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Встановлено, що Закарпатська обласна філармонія з перших днів свого існування стала осередком культури в краї, місцем, де активно розвивалось музичне мистецтво в цілому та вокальне мистецтво зокрема. Основним місцем, де зберігались, плекались та розвивались вокальні традиції, став заслужений академічний Закарпатський народний хор. Саме його учасники зберігали та примножували славні вокальні традиції Закарпаття. В різні роки Закарпатським народним хором керували прекрасні майстри своєї справи, справжні поціновувачі своєї справи П.Милославський, М.Кречко, М.Попенко, О.Щербатий, П.Сокач, З.Корінець, М.Вігула. Зараз колектив очолює заслужений працівник культури України Наталія Петій-Потапчук.

Закарпатський народний хор завжди славився своїми талановитими вокалістами. Їх обирали з-поміж найталановитіших випускників Ужгородського музичного училища. До найбільш знакових постатей слід віднести Віру Баганич, Клару Лабик, Юрія Петрецького, Віктора Даньо, Михайла Форіша, Михайла Ходанича та багатьох інших. У подальші роки естафету розвитку вокального мистецтва підхопили П. Матій, М. Зубанич, О. Поляк, М.Копинець, Я.Садварій, Н.Підгородська, Е.Готвоні,

У ході дослідження було також визначено, що величезний вплив на розвиток вокального мистецтва Закарпаття мала діяльність ансамблю солістів «Гармонія», що працював при Закарпатській обласній філармонії. В різні періоди існування в його складі співали найкращі представники вокальної школи Закарпаття – Василь Петрецький, Клавдія Серая, Ельвіра

Гедеш, Олександр Теліга, Ельвіра Готвоні, Марія Зубанич, Оксана Ільницька-Хархаліс, Петро Матій, Марія Парфьонова, Людмила Новікова, Василь Михайлович, Марія Шелевер, Жанна Гелетіна, народна артистка України Клара Лабик.

Доведено, що діяльність Закарпатської обласної філармонії мала визначальний вплив на формування закарпатської вокальної школи, в її стінах формувались основи вокальної майстерності, кращі представники вокальної школи вдосконалювали набуті знання, здобували сценічний досвід, розвивали свої природні здібності, формувались як виконавці.

ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ

В 3 розділі розглянуто особливості естрадного вокалу в контексті становлення професійної вокальної творчості, проаналізовано особливості становлення і розвитку закарпатської естрадної музики в другій половині ХХ століття, розглянуто основні напрямки розвитку закарпатської естради ХХІ століття.

Встановлено, що естрадна музика є важливим елементом розвитку вокальної школи Закарпаття. Більшість сучасних закарпатських співаків поєднують у своїй творчості як академічний спів, так і естрадне виконавство. Так, ці традиції з успіхом продовжують Я.Садварій, О.Садварій, І.Попович. В естрадному жанрі працюють С.Гіга, Н.Копча, В.Янцо. Їх успішна концертна діяльність сприяє популяризації української пісні не тільки на Закарпатті, але й поза його межами.

При Закарпатській обласній філармонії працювали не тільки академічні та народні вокальні колективи. Там також підтримували і естрадних виконавців. Серед них – ВІА «Музики», Тетяна Анциферова, Володимир Лазорик, ВІА «Кольори Закарпаття», рок – група «Ореол», КЕА «Закарпаття», джаз – рок група «Бескид», ВІА «Шанс» та інші. Вони розвивали сучасну естрадну пісню на Закарпатті, співпрацювали з провідними поетами, композиторами краю, створюючи спільні проекти та пишучи пісні.

Найбільш відомим співаком Закарпаття є Іван Дмитрович Попович – народний артист України, естрадний співак і композитор. Він є своєрідною візитівкою Закарпаття, яскравою особистістю, що популяризує закарпатську пісню у всьому світі. Його виконання відрізняються високим професіоналізмом, харизмою, яскравим досконалим вокалом.

Не менш яскравими представниками вокальної школи в естрадному напрямку є С.Гіга, М.Копинець, В.Янцо, О.Славна, Г.Донецький та багато

інших молодих виконавців. Завдяки їм вокальна школа на Закарпатті активно розвивається, поповнюється новими іменами.

Наші співаки успішно гастролують, збирають повні зали глядачів своїми концертами. Наявність високопрофесійних педагогів, що працюють в мистецьких навчальних закладах краю сприяє появі нових талановитих вокалістів, що працюють у різних жанрах вокального мистецтва.

ВИСНОВКИ

Закарпаття має давні пісенні традиції, що яскраво представлені в народних піснях у найрізноманітніших жанрах. Наш край має багаті традиції хорового співу, довершені зразки вокальної творчості, що сприяло розвитку самобутньої та оригінальної вокальної школи, яка спирається на автентичні основи та представляє собою три основні напрямки – академічний, народний та естрадний.

Мета дослідження полягала у визначенні найхарактерніших особливостей становлення і розвитку закарпатської вокальної школи у контексті висвітлення невивчених досі аспектів концертної та педагогічної діяльності закарпатських співаків.

Основні завдання дослідження полягали у необхідності детального опрацювання наявної наукової та навчально-методичної літератури з питань розвитку вокальної школи, а також у визначенні основних тенденцій розвитку закарпатської вокальної школи. Розкриття даної теми передбачало аналіз та опрацювання концертної, педагогічної та просвітницької діяльності представників закарпатської вокальної школи.

У 1 розділі було розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження передумов становлення академічного вокалу на Закарпатті. Зокрема, було детально проаналізовано еволюцію вокального мистецтва Закарпаття, досліджено особливості становлення вокального мистецтва Закарпаття у другій половині ХХ століття.

Встановлено, що питання розвитку музичного мистецтва Закарпаття в цілому та вокальної школи зокрема розглядали різні дослідники. На цю тему написано ряд статей та наукових праць, серед яких слід відзначити «Заметки о музыкальной жизни Советского Закарпатья» В.Гошовського, «Співець Закарпаття» А.Кос-Анатольського, «Співець Карпат» Я.Рак, «Творчий портрет Д.Задора» Я.Рак, «Музичне життя Закарпаття 20-х - 30-х рр. ХХ століття» Т.Росул, книги М. Кречка «Співає Закарпатський народний хор», І.

Хланти «Пісня над Карпатами», дослідження В.Габорця, В.Кобулей, В. Теличка, Ю.Соколовського, К.Оленич, Л. Микуланинець. Г. Данканич, М.Митровки, Н.Піцур, а також інші матеріали.

Детальний аналіз науково-методичної літератури, присвяченої розвитку музичного мистецтва Закарпаття показав, що історичні події наклали суттєвий відбиток на весь подальший розвиток культурно-мистецького життя нашого краю. Поліетнічність Закарпаття, тісні взаємовпливи культур є особливістю закарпатського музичного мистецтва, що знайшла своє відображення у всіх без винятку напрямках – у вокальному, хоровому, інструментальному жанрах. Особливого розвитку та поширення на Закарпатті набуло хорове мистецтво як найбільш доступне для загального музикування. У хоровому мистецтві Закарпаття бере свій початок і вокальна школа. Вокальне мистецтво Закарпаття представлене творчістю багатьох професійних виконавців, серед яких у першу чергу слід назвати Г. Ціполу, М. Зубанич, П. Матія, Н. Підгородську, О. Ільницьку-Хархаліс, С. Гігу, І. Поповича, О. Славну, Я. Садварій, Н. Копчу та багатьох інших.

У ході написання магістерської роботи було встановлено, що культурні взаємини з сусідніми країнами сприяли створенню стильової різноманітності у пісенному фольклорі Закарпаття. Доведено, що нашарування культур різних народів є характерною ознакою в Закарпатті. Стабільність міських соціумів ґрунтується на об'єднанні людей різних культур і в умовах посилення міжкультурних контактів, інтенсифікації міжетнічної взаємодії і досить високого рівня етнічної конкуренції національні громади прагнуть зберегти своє середовище і розвивати власну культуру.

Було встановлено також, що музичні традиції Закарпаття формувались під впливом культури різних етносів, які проживали на території краю. У процесі історичного розвитку їх синтез викристалізувався в єдину музичну культуру Закарпаття, яка складається з елементів етнічних культур (українська, гуцульська, русинська, російська, угорська, польська, словацька, німецька, румунська), творчого доробку представників етнічних груп, які

народилися і проживали на даній території (це в основному фольклорна культура), а також західних та східноєвропейських професійних музичних традицій. Тобто, можна стверджувати, що домінуючими в професійній музичній культурі є етнокультурні чинники.

У ході аналізу літератури, присвяченої розвитку професійного вокального мистецтва на Закарпатті було здійснено наступну періодизацію розвитку вокальної школи:

Перший етап – 1920-1930 роки;

Другий етап – 1945-1950 роки;

Третій етап – 1960-1970 роки;

Четвертий етап – 1980-1990 роки;

П'ятий етап – від 2000 року і донині.

Наведено коротку характеристику кожного етапу. Встановлено, що кожен з етапів має свої особливості становлення, свої постаті, що активно розвивали та розбудовували вокальну школу на Закарпатті. Серед спільних рис, притаманних всім етапам, слід виокремити високий професіоналізм, притаманний всім без винятку виконавцям та педагогам, що працювали в різні історичні проміжки. З перших днів свого становлення і до сучасного періоду закарпатська вокальна школа розвивалась з урахуванням принципів співу *bel canto*, академічна вокальна підготовка є необхідною умовою співу в будь-якій манері.

В результаті дослідження було встановлено, що серед основоположників закарпатської вокальної школи слід виділити В.Ромішовську та А.Задора. Саме ці дві постаті заклали міцний фундамент подальшого становлення та розвитку професійної вокальної школи на Закарпатті, спроектували подальший розвиток вокального мистецтва та підготували цілу плеяду талановитих виконавців та педагогів, що і донині працюють у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

В результаті дослідження було визначено постаті, творча діяльність яких мала найбільший вплив на формування репертуару професійних та

аматорських хорових колективів. Зокрема, до них слід віднести І.Бокшая, П.Милославського, О.Кізіму, М.Роццахівського, Д.Задора, М.Гоєра, С.Сільвая, І.Мартона, М.Попенка, В.Гайдука, В. Теличка, В.Волонтира та багатьох інших. Своєю творчістю вони збагачували репертуар музичних колективів.

Також у першому розділі дослідження було розглянуто та проаналізовано подальший розвиток вокального мистецтва на Закарпатті у другій половині ХХ століття. Було визначено, що цей період характеризується активізацією концертної діяльності, педагогічною діяльністю кращих випускників В.Ромішовської та А.Задора.

Як бачимо, Закарпатська вокальна школа формувалася видатними педагогами та виконавцями міжнародного рівня. Кожен з них здійснив свій внесок у становлення та розвиток вокальної школи на Закарпатті. Своїм талантом, неперевершеними вокальними даними, високим професіоналізмом видатні співаки Закарпаття – Г.Ципола, П.Матій, М.Зубанич, педагоги – В.Ромішовська, А.Задор, Г.Бохорська, О.Левитська, Н.Куклишина, Н.Підгородська та інші сприяли розвитку вокального мистецтва на Закарпатті.

У 2 розділі розкрито особливості автентичного та професійного народного співу на Закарпатті, розглянуто діяльність Заслуженого академічного Закарпатського народного хору як головного фактору збереження і розвитку традицій народного співу нашого краю, досліджено продовження традицій автентичного професійного народного співу в другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

У ході дослідження встановлено, що Закарпатська обласна філармонія з перших днів свого існування стала осередком культури в краї, місцем, де активно розвивалось музичне мистецтво в цілому та вокальне мистецтво зокрема. Основним місцем, де зберігались, плекались та розвивались вокальні традиції, став Закарпатський народний хор. Саме його учасники зберігали та примножували славні вокальні традиції Закарпаття.

Встановлено, що основою репертуару Закарпатського народного хору у всі часи були народні пісні Закарпаття, поруч з якими колектив виконував і інші твори.

У ході дослідження ми прийшли до висновку, що Закарпатський народний хор завжди славився своїми талановитими вокалістами. Їх обирали з-поміж найталановитіших випускників Ужгородського музичного училища. До найбільш знакових постатей слід віднести Івана Опаленика, Бориса Єрмоєнка, Віру Баганич, Клару Лабик, Юрія Петрецького, Віктора Даньо, Михайла Форіша, Михайла Ходанича та багатьох інших. У подальші роки естафету розвитку вокального мистецтва підхопили П. Матій, М. Зубанич, О. Поляк, М.Копинець, Я.Садварій, Н.Підгородська, Е.Готвоні.

Відзначено виняткову вагу професійної освіти хористів, з цією метою керівники Закарпатського народного хору в перші роки систематично проводили заняття з музичної грамоти та сольфеджіо. Велику роботу в цьому напрямку проробив П.Милославський. Саме він заклав підґрунтя майбутнього високого професіоналізму, що відзначає роботу Закарпатського народного хору сьогодні.

Доведено, що активна концертна та гастрольна діяльність теж мали свій позитивний вплив на виховання співаків. Співпраця закарпатських хористів з народними артистами СРСР Д. Гнатюком та І. Козловським, народними артистами УРСР А. Авдієвським, О. Врабелем, Г. Циполою, народним артистом РСФСР А. Алексиком, народним артистом УРСР І. Поповичем теж мала беззаперечні позитивні наслідки в художньо-виховній роботі колективу.

У ході дослідження було також визначено, що величезний вплив на розвиток вокального мистецтва Закарпаття мала діяльність ансамблю солістів «Гармонія», що працював при Закарпатській обласній філармонії. В різні періоди існування в його складі співали найкращі представники вокальної школи Закарпаття – Василь Петрецький, Клавдія Серая, Ельвіра Гедеш, Олександр Теліга, Ельвіра Готвоні, Марія Зубанич, Оксана Ільницька-

Хархаліс, Петро Матій, Марія Парфьонова, Людмила Новікова, Василь Михайлович, Марія Шелевер, Жанна Гелетіна, народна артистка України Клара Лабик.

Було виокремлено три основні типи виконання народних пісень:

I тип – так звана народна (автентична) манера виконання, при якій пісня виконується насиченим гортанним звуком із превалюванням грудного звучання в низькій теситурі;

II тип – академічна манера виконання, позначена оперним дзвінким звуком та вишуканим звучанням;

III тип – так званий камерний «спів для себе», характерний для домашнього музикування, який вирізняється природним ненапруженим та несильним звучанням.

Наведено коротку характеристику кожного з цих типів.

Встановлено, що в другій половині XX століття Закарпатська обласна філармонія продовжує відігравати провідну роль у розвитку професійного музичного виконавства на Закарпатті. На новий рівень виконавської майстерності виходить Закарпатський народний хор. На відміну від перших років існування колективу, наприкінці XX століття вже всі без винятку артисти хору мають фахову освіту, закінчивши Ужгородське державне музичне училище або культосвітнє училище по спеціальності вокал або хорове диригування. Наявність в артистів відповідної фахової освіти дозволила значно підвищити виконавський рівень колективу, для його виконання стали доступними будь-які музичні твори, репертуар збагатився новими хоровими творами.

В 3 розділі дослідження розглянуто особливості естрадного вокалу в контексті становлення професійної вокальної творчості, проаналізовано особливості становлення і розвитку закарпатської естрадної музики в другій половині XX століття, розглянуто основні напрямки розвитку закарпатської естради XXI століття.

Встановлено, що естрадна музика є важливим елементом розвитку вокальної школи Закарпаття. Більшість сучасних закарпатських співаків поєднують у своїй творчості як академічний спів, так і естрадне виконавство. Так, ці традиції з успіхом продовжують Я. Садварій, О. Садварій, І. Попович. В естрадному жанрі працюють С. Гіга, Н. Копча, В. Янцо.

При Закарпатській обласній філармонії працювали не тільки академічні та народні вокальні колективи. Там також підтримували і естрадних виконавців. Серед них – ВІА «Музики», Тетяна Анциферова, Володимир Лазорик, ВІА «Кольори Закарпаття», рок – група «Ореол», КЕА «Закарпаття», джаз – рок група «Бескид», ВІА «Шанс» та інші. Вони розвивали сучасну естрадну пісню на Закарпатті, співпрацювали з провідними поетами, композиторами краю.

Найбільш відомим співаком Закарпаття є Іван Дмитрович Попович – народний артист України, естрадний співак і композитор. Вже кілька десятиліть він є своєрідною музичною візитівкою Закарпаття, яскравою особистістю, що популяризує закарпатську пісню у всьому світі.

Не менш яскравими представниками вокальної школи в естрадному напрямку є Степан Гіга, Мирослава Копинець, Віктор Янцо, Олександр Садварій, Ольга Славна, Яна Садварій, Геннадій Донецький та багато інших молодих виконавців. Завдяки їм вокальна школа на Закарпатті активно розвивається, постійно поповнюється новими іменами. Наші співаки успішно гастролюють, збирають повні зали глядачів своїми концертами. Наявність високопрофесійних педагогів, що працюють в мистецьких навчальних закладах краю сприяє появі нових талановитих вокалістів, що працюють у різних жанрах вокального мистецтва.

Можна впевнено стверджувати, що закарпатська вокальна школа – явище яскраве, багатоманітне, самодостатнє, яке тільки почало вивчатись, і, безумовно, потребує подальшого, уважного наукового дослідження.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>